

HUOM! TÄMÄ ON RINNAKKAISTALLENNE

Rinnakkaistallennettu versio *voi* erota alkuperäisestä julkaistusta sivunumeroiltaan ja ilmeeltään.

Tekijä(t): Moilanen, Johanna; Malinen, Kaisa; Paltamaa, Jaana; Lautamo, Tiina

Otsikko: Ryhmämuotoisuuden mahdollisuudet kuntoutuksessa nuorten aikuisten kuvaamana

Vuosi: 2021

Versio: Kustantajan pdf

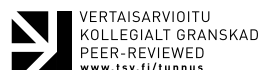
Copyright: © Nuorisotutkimusseura, 2021

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Moilanen, J., Malinen, K., Paltamaa, J., & Lautamo, T. (2021). Ryhmämuotoisuuden mahdollisuudet kuntoutuksessa nuorten aikuisten kuvaamana. *Nuorisotutkimus*, 39(3), 4-20.

Ryhmämuotoisuuden mahdollisuudet kuntoutuksessa nuorten aikuisten kuvaamana

Johanna Moilanen, Kaisa Malinen, Jaana Paltamaa & Tiina Lautamo

Tässä artikkelissa tarkastellaan työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten näkemyksiä ryhmämuotoisuuden mahdollisuuksista kuntoutuksessa. Tutkimuksen aineisto koostuu sosiaalista ja ammatillista kuntoutusta yhdistävään kuntoutusryhmään osallistuneiden nuorten aikuisten kolmesta ryhmä- ja kolmesta yksilöhaastattelusta (yhteensä 16 haastateltavaa). Lähtökohdan ryhmämuotoisuuteen liittyvien mahdollisuuksien tarkasteluun muodostavat sosiaalisia ryhmiä ja identiteettiä valottavat näkökulmat. Tutkimuksen tulosten perusteella kuntoutuksen ryhmämuotoisuus näyttäytyy nuorille aikuisille enimmäkseen myönteisinä mahdollisuuksina, jotka liittyvät itsensä sosiaalisille tilanteille alttiiksi asettamiseen, ryhmän muodostamaan yhteisöön kuulumiseen, itseä koskevaan paljastamiseen, samankaltaisuuden kokemiseen sekä hyväksymiseen ja hyväksytyksi tulemiseen. Ryhmämuotoisuuteen liittyvien mahdollisuuksien vastinpareina tuotiin esille ryhmämuotoisuuden riskejä, mutta pääosin hypoteettisina ja aiempiin ryhmäkokemuksiin liittyneinä riskeinä. Ryhmän rakenteeseen, toimintaperiaatteisiin ja ryhmäläisiin liittyen tunnistettiin ehtoja, joiden täyttyminen edistää ryhmäkokemukseen liittyvien mahdollisuuksien toteutumista. Tulokset viittaavat siihen, että työelämässä tarvittaviin valmiuksiin tai sosiaalisiin taitoihin keskittyminen kuntoutuksessa ei riitä vaan tarvitaan osallistujalähtöistä työskentelyä identiteettiin liittyvien kysymysten kanssa.

Asiasanat: ammatillinen kuntoutus, identiteetti, nuoret aikuiset, ryhmät, sosiaalinen kuntoutus

Työllä ja koulutuksella on perinteisesti nähty olevan nuorille aikuisille tärkeä merkitys yhteisöön ja yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta (Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019, 304). Nuorten aikuisten haasteet työelämään pääsemisessä, vaikeudet löytää omaa paikkaansa opinnoista tai työmarkkinoilta sekä työn tai opiskelun merkitys hyvinvoinnin kannalta ovat aiheita, joista on käyty runsaasti keskustelua useilla eri foorumeilla (esim. Eurofound 2012; Eurofound 2016; Harkko ym. 2016). Nuorten ja nuorten aikuisten työmarkkinaosallisuutta käsittelevissä keskusteluissa on puhuttu työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista ”NEET-nuorista” (*Not in Education, Employment or Training*). Tämän ryhmän on nähty olevan erityisessä vaarassa syrjäytyä sosiaalisesti ja taloudellisesti. Eurooppalaisessa keskustelussa NEET-käsite on vakiintunut yleiseen käyttöön ja nuorisopoliittisissa keskusteluissa sitä käytetään laajalti ja usein kritiikittömästi (Kiilakoski 2014; Aaltonen & Kivijärvi 2017). OECD:n laskelmien mukaan Suomessa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien 20–24-vuotiaiden NEET-nuorten osuus oli korkeimmillaan vuonna 2015 (15,1 %). Vuonna 2017 osuus oli laskenut 11,9 prosenttiin, kun OECD-maiden keskiarvo oli 13,4 prosenttia. (OKM 2019.)

NEET-käsitteen ongelmallisuus on tunnistettu ja sitä kohtaan on esitetty runsaasti kritiikkiä. Keskeisin kritiikki liittyy siihen, että käsitteen avulla voidaan huonosti tunnistaa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten ja heidän elämäntilanteidensa moninaisuutta. Käsitteen kautta on nähty määriteltävän nuoria lähinnä negatiivisten kautta eli sen perusteella, ”mitä he eivät ole”. (Yates & Payne 2006; Eurofound 2016; Kivijärvi ym. 2019.) Monet nuoret ovat josakin elämänsä vaiheessa NEET-statuksella, mutta usein vain väliaikaisesti (Hiilamo ym.

2017). Esimerkiksi opiskelupaikan puuttuminen ei automaattisesti merkitse sitä, että nuori aikuinen olisi ”syrjäytynyt”.

NEET-keskustelujen vauhdittamana on nuorten aikuisten palvelujen kehittämiseen investoitu viime vuosina paljon. Palveluja on määrällisesti runsaasti, jopa niin paljon, että on puhuttu nuoria työelämään kouluttavasta, ohjaavasta ja kuntouttavasta ”siirtymäkoneistosta”, jonka osaksi lukuisat eri viranomaiset ja muut toimijat lukeutuvat ja jonka laajentumista huoli nuorten syrjäytymisestä on kiihdyttänyt (Brunila 2019; Brunila & Lundahl 2020). Samaan aikaan palvelujen sisällön ja eri toimijoiden välisen yhteistyön on nähty edelleen vaativan kehittämistä. Ilman koulutus- tai työpaikkaa olevien nuorten aikuisten palveluita on perinteisesti järjestetty usealla eri hallinnonalalla, jolloin tuki ja ohjaus ovat voineet hajautua useamman toimijan tarjoamiksi palveluiksi ja yksittäisiksi tukitai etuuspäätöksiksi. (Hiilamo ym. 2017.) Vastauksena näihin epäkohtiin käynnistettiin vuonna 2015 valtakunnallinen nuorten Ohjaamo-toiminta ja vuonna 2019 astui voimaan lakimuutos (L 1097/2018, 7a §), joka mahdollistaa 16–29-vuotiaiden nuorten ammatilliseen kuntoutukseen hakemisen matalalla kynnyksellä eli ilman lääkärinlausuntoa. Myös vertaistukeen ja ryhmätoimintaan perustuvien kuntoutuspalvelujen kehittämistä on pidetty tarpeellisenä (Harkko ym. 2019; Alanen 2015). Useissa Kelan viimeaikaisissa kehittämishankkeissa on kehitetty juuri ryhmämuotoisia avokuntoutusmalleja nuorten masennus-, ahdistuneisuus- ja neuropsykiatristen häiriöiden kuntoutukseen (esim. Appelqvist-Schmidlechner ym. 2015; Lämsä & Appelqvist-Schmidlechner & Tuulio-Henriksson 2017).

Artikkelin tutkimustehtävänä on tarkastella nuorten aikuisten näkemyksiä ryhmämuotoisuuden mahdollisuuksista kuntoutuksessa. Ryhmämuotoisuudella viitataan tässä kun-

toutuksen toteuttamiseen yksilötyön sijaan nuorista aikuisista ja ryhmänohjaajaparista muodostetun ryhmän avulla. Nuoriin aikuisiin luetaan artikkelissa 18–29-vuotiaat, tiedostaen kuitenkin ikärajojen liukuvuus ja kulttuurisidonnaisuus (Aaltonen & Kivijärvi 2017). Empiirinen näkökulma rakentuu Kellan rahoittaman kehittämisprojektin osana toteutettuun ryhmäkuntoutusinterventioon osallistuneilta nuorilta aikuisilta kerätyn haastatteluaineiston pohjalta. Ryhmäinterventio perustui matalan kynnyksen, osallistujalähtöisyyden ja vapaaehtoisuuden periaatteille. Tutkimusaineisto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella nuorten aikuisten näkemyksiä ryhmämuotoisuudesta kuntoutusinterventiossa, jonka toteuttamisessa pyrittiin huomioimaan edellä esiin nostettuja palvelujen kehittämistarpeita.

Sosiaaliset ryhmät ja identiteetti

Artikkelissa lähtökohdan ryhmämuotoisuuteen liittyvien mahdollisuuksien tarkasteluun muodostavat sosiaalisia ryhmiä ja identiteettiä valottavat näkökulmat, joita on hyödynnetty työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin aikuisiin kohdistuneissa tutkimuksissa vähän (Koen ym. 2016). Tiedetään, että nuorille aikuisille on tärkeää olla osallisina vertaissuhteissa ja tulla niissä tunnustetuiksi (Kivijärvi ym. 2019). Suomalaisen tutkimuksen mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten kokemuksissa korostuvat ulkopuolelle jäämisen ja yksin jättämisen kokemukset. Huomionarvioista on, että nuoret kokevat syrjäytymisen merkitsevän heille ulkopuolelle jäämistä sosiaalista suhteista, ei niinkään työ- ja koulutuselämästä. (Gretschel & Myllyniemi 2017; Kivijärvi ym. 2019; Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019.) Aaltosen, Kivijärven ja Myllylän (2019) kyselytutkimuksen mukaan 16–30-vuotiaiden

koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten aikuisten joukossa yksinäisyyden kokemukset olivat tyypillisiä ja usein myös pitkittyneitä. Monilla oli kokemusta paitsi yksinäisyydestä, myös erilaisuudesta ja ulkopuolisuudesta sekä koulukiusaamisesta jo lapsuudesta lähtien.

Sosiaalisissa suhteissa osallisena oleminen on identiteetikysymysten käsittelyssä tärkeää, sillä niiden avulla on mahdollista paikantaa itseä suhteessa muihin (Hogg 2012). Vaikka identiteetin rakentuminen jatkuu läpi koko elämän, on nuori aikuisuus erityistä identiteetin etsinnän aikaa (Fadjukoff & Pulkkinen & Kokko 2020). Kansainvälisessä tutkimuksessa onkin painotettu, että nuorille aikuisille suunnattuihin palveluihin tulisi sisällyttää identiteetikysymysten käsittelyyn fokuoituneita interventioita ja mahdollisuuksia tuettuun ja ryhmässä toteutettuun itsetutkiskeluun (esim. Meca ym. 2014; Giannone ym. 2020). On myös esitetty, että tarvitaan uudenlaisia, pitkäkestoisia palveluja ja interventioita, joiden avulla voidaan vastata nuorten aikuisten yksinäisyyden ja sosiaalisista suhteista ulkopuolelle jäämisen kokemuksesta juontaviin tarpeisiin (Kivijärvi ym. 2019; Eccles & Qualter 2020).

Aiemman tutkimuksen pohjalta jäsenyydet sosiaalisissa ryhmissä tarjoavat monenlaisia mahdollisuuksia yksilön hyvinvoinnin ja identiteetin rakentamisen näkökulmasta. Ryhmät voivat olla henkilökohtaisen turvallisuuden lähteitä, muodostaa alustan sosiaaliselle kumppanuudelle, emotionaaliselle kiintymykselle, älylliselle stimulaatiolle ja yhteisölliselle oppimiselle (Haslam ym. 2009; Jetten ym. 2014; Amodeo ym. 2017). Ryhmiä voidaan hyödyntää tällaisiin tarkoituksiin silloin, kun yksilö kokee jakavansa identiteetin merkitykselliseksi kokemansa ryhmän kanssa. Ryhmän toiminnassa puolestaan on olennaista, että se mahdollistaa yhteisen identiteetin rakentamisen. (Jetten ym. 2014.)

Yhteisen identiteetin rakentamista voi tukea esimerkiksi se, että ryhmässä tarjoutuu mahdollisuuksia itseä koskevaan paljastamiseen, mikä merkitsee omista tunteista, ajatuksista ja kokemuksista avautumista muille ihmisille. Henkilökohtaisten asioiden paljastamiselle hedelmällisimpänä kontekstina on usein pidetty kahdenkeskistä vuorovaikutustilannetta, mutta tasapainoisten ja koheesioltaan vahvojen pienryhmien on nähty tarjoavan vähän yhtäläisiä mahdollisuuksia. (Ignatius & Kokkonen 2007; Cooney ym. 2020.)

Identiteetti on käsitteenä monitasoinen ja siihen liittyvät tutkimusperinteet hajautuvat eri tieteenaloille ja tutkimussuuntauksiin (Fadjukoff & Salmela-Aro 2020). Yksi keskeinen erottelu on jako persoonallisen identiteetin ja sosiaalisen identiteetin tasoihin, vaikkakin raja näiden välillä voidaan nähdä häilyvänä ja tasot toisiinsa sidoksissa olevina (Crocetti & Prati & Rubini 2018; Mannerström & Salmela-Aro 2020). Persoonallinen identiteetti muodostuu ja uudelleen rakentuu dynaamisena prosessina, jossa omia valintoja arvioidaan ja kyseenalaiseksi jätetään jatkuvasti. Siinä missä persoonallinen identiteetti viittaa kysymykseen ”kuka minä olen”, on sosiaalisen identiteetin keskiössä kysymys ”keitä me olemme”. Sekä persoonallinen että sosiaalinen identiteetti rakentuvat paitsi mielensisäisinä prosesseina, myös vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Crocetti & Prati & Rubini 2018.) Identiteettiä ja sen eri puolia voi siis kuvata tasapainotteluna itsen ja muiden välillä, ja sen muokkaamisessa sekä yksilölliset että kontekstuaaliset tekijät ovat merkittäviä. Identiteetin rakentaminen kulkee käsi kädessä niiden tapojen kanssa, joita yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa yksilölle kulloinkin tarjoutuu (Ferrer-Wreder & Kroger 2020, 122).

Erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä toimiesseen ihmiset määrittelevät käsitystä itsestään ryhmäjäsennyksien perusteella, toisin sanoen sosiaalisen identiteetin ehdoilla. Sosiaalisen

ryhmän jäsenyys määrittelee persoonallista identiteettiämme, sillä ryhmät ”kertovat” meille, keitä me olemme ja keitä me emme ole. (Scheepers & Ellemers 2019, 129.) Kärjitettyinä voi jopa ajatella, että yksilöllisyys on ”vain” ainutlaatuinen yhdistelmä erilaisia ryhmiä ja kategorioita, jotka määrittävät sitä, keitä me olemme (Hogg 2012, 502). Klassisen määritelmän mukaan sosiaalinen identiteetti tarkoittaa yksilön minäkuvasta sitä osaa, joka liittyy tietoisuuteen niistä sosiaalisista ryhmistä, joiden jäsen yksilö on ja näitä jäsenyyksiä koskevista arvoista tai emotionaalisista merkityksistä (Tajfel 1982, 24). Ihmiset ovat useimmiten motivoituneita tavoittelemaan itselleen positiivista sosiaalista identiteettiä. Perusta sosiaaliselle identiteetille rakentuu paitsi positiivisen identiteetin saavuttamiseen liittyvän motivaation, myös erilaisten kognitiivisten prosessien, kuten itsekategorisoinnin ja sosiaalisten ryhmien vertailun kautta. (Scheepers & Ellemers 2019, 129–133; Hogg 2012.) Sosiaalisia identiteettejä voi olla monenlaisia, ja sosiaalinen konteksti vaikuttaa siihen, millainen sosiaalisen identiteetin puoli tai ulottuvuus korostuu tiettyinä ajankohtana ja tietyssä tilanteessa (emt., myös Fadjukoff & Pulkkinen & Kokko 2020, 214).

Tässä artikkelissa ryhmämuotoisen kuntoutuksen oletetaan avaavan merkityksellisiä mahdollisuuksia yksilön identiteetin rakentumiselle, niin yksilöllisen kuin sosiaalisen identiteetin näkökulmista. Kuntoutusryhmä voi toimia ensinnäkin kontekstina yksilölliseen identiteettiin liittyvien kysymysten (esim. kuka minä olen, mistä minä tulen) työstämiselle. Toiseksi kuntoutusryhmän voi nähdä yhteisönä, joka mahdollistaa paitsi liittymisen sosiaaliseen ryhmään myös jaetun sosiaalisen identiteetin rakentamisen (esim. mihin minä kuulun, keitä me olemme). Parhaimmillaan nämä molemmat ulottuvuudet voivat toimia nuoren aikuisen kuntoutumisen tukena ja resursseina.

Menetelmät

Aineisto

Tämä tutkimus kytkeytyy MATKA – Matalan kynnyksen ryhmämuotoinen avokuntoutusmalli nuorille -hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena oli kehittää, pilotoida ja arvioida sosiaalisen ja ammatillisen kuntoutuksen yhdistävää matalan kynnyksen ryhmämuotoista avokuntoutusmallia (Moilanen & Malinen & Paltamaa & Lautamo 2020). Tarpeesta lomittaa yhteen ammatillista ja sosiaalista kuntoutusta on keskusteltu jo pitkään, sillä kuntoutusjärjestelmässä ne ovat toteutuneet perinteisesti erillään, vaikka jaottelua on pidetty osittain keinotekoisena (Saikku & Kokko 2012; Tuusa & Ala-Kauhaluoma 2014).

Aineisto kerättiin MATKA-kuntoutusryhmiin osallistuneilta nuorilta aikuisilta loppukevällä 2019. Haastateltavia rekrytoitiin neljästä eri kuntoutusryhmästä, jotka oli toteutettu kolmella eri paikkakunnalla syksyn 2018 tai kevään 2019 aikana. MATKA-kuntoutus oli suunnattu 18–29-vuotiaille ilman koulutus- tai työpaikkaa oleville nuorille aikuisille. Kuntoutusmalli koostuu 15–18 ryhmäkäyntikerrasta, ja se toteutetaan yksilöllisiä alku-, väli- ja loppukeskusteluja lukuun ottamatta ryhmämuotoisesti. Yhden ryhmäkäyntikerran kesto on 3–4 tuntia, ja käynnit toteutuvat kerran viikossa 3–4 kuukauden ajan. Suositeltu ryhmäkoko on 6–10 osallistujaa per ryhmä. Kuntoutusryhmää ohjaa kaksi sosiaali-, terveystai nuorisualan koulutuksen omaavaa ryhmänohjaajaa työparina. Nuoret aikuiset ohjautuivat MATKA-hankkeen aikana toteutettuihin ryhmiin useiden eri palveluiden kautta, joita olivat esimerkiksi etsivä nuorisotyö, tuetun asumisen palvelu ja erikoissairaanhoido.

Kuntoutus toteutettiin matalan kynnyksen, vapaaehtoisuuden ja osallistujälähtöisyyden periaatteilla. Matala kynnyksiä viittaa tässä sii-

hen, että kuntoutusryhmään hakeutumiseksi ei edellytetä lääketieteellistä diagnoosia tai ammattilaisen lähetystä, mikä on kuntoutuksen kontekstissa suhteellisen uutta, sillä kuntoutuksen asiantuntijuutta on perinteisesti kuvattu yksilökeskeiseksi diagnoosiasiantuntijuudeksi (Lindh 2013). Kuntoutukseen osallistuminen ei myöskään ole sidoksissa etuuksiin, vaan se perustuu nuorten aikuisten ”vapaaseen tahtoon” ja mielenkiintoon (vrt. Haikkola ym. 2017). Osallistujälähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että nuorilla aikuisilla on mahdollisuus osallistua ryhmätoiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Myös ryhmätaapaamisten sisällöt (esim. arjen sujuvuus, sosiaaliset suhteet, psyykinen hyvinvointi tai työ-/opiskelukyvyn eri ulottuvuudet) tarkennetaan osallistujien toiveet ja tarpeet huomioiden kuntoutusprosessin alussa.

Haastatteluaineisto koostuu kolmesta ryhmähaastattelusta (n = 2, 5 ja 6 haastateltavaa) sekä kolmesta yksilöhaastattelusta. Kuhunkin kasvokkain toteutettuun ryhmähaastatteluun osallistui yhden MATKA-ryhmän jäseniä, ja haastattelut kestivät noin 60–90 minuuttia. Puhelimitse toteutetut yksilöhaastattelut kestivät noin 20–40 minuuttia. Tutkimushaastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, ja niiden pääteemat olivat kuntoutuksen hakeutuminen ja tavoitteet, kuntoutuksen toteutusmuoto ja rakenne ja kuntoutuksen merkitys sekä MATKA-mallin kehittämistarpeet. Kahdessa ryhmäkooltaan suurimmassa haastattelussa oli kaksi haastattelijaa, pienimmässä ryhmähaastattelussa sekä yksilöhaastatteluissa haastattelijoina oli yksi. Haastatteluäänitteiden sanatarakan litteroinnin teki tutkimusryhmän ulkopuolinen litteroija. Litteroitua aineistoa oli yhteensä 118 sivua (Arial, fonttikoko 12, rivinväli 1,5). Haastateltavat allekirjoittivat kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukselle saatiin puoltava eettinen ennakoarviolausunto Kelan tutkimuseettiseltä toimikunnalta.

Haastatteluaineiston luonteen osalta on otettava huomioon yhtäältä se, että aineisto kerättiin ensisijaisesti MATKA-mallin arviointitarkoitukseen ja toisaalta se, että kuntoutusryhmien, joihin haastatellut olivat osallistuneet, toteutukset ja ryhmät itsessään erosivat jossain määrin toisistaan (esim. ryhmäkoko, tapaamisten sisällöt). Haastattelijat olivat haastatelluille ennalta tuntemattomia, ja haastattelun tarkoitus, ensisijaisesti arviointi, mutta myös muu tutkimus, tuotiin esille tutkittaville. Haastattelijat (artikkelin toinen ja kolmas kirjoittaja) edustivat samaa organisaatiota kuin MATKA-mallin kehittämisestä vastuussa ollut henkilö (artikkelin ensimmäinen kirjoittaja).

MATKA-hankkeen tutkittavilta kerättiin taustatietoja kyselyillä. Tietoa siitä, ketkä laajemmasta tutkittavajoukosta (N = 39) osallistuivat haastatteluihin (n = 16), ei kerätty. Kaikkien tutkittavien osalta voidaan sanoa, että tutkittavat olivat iältään keskimäärin 23-vuotiaita ja heistä reilut kaksi kolmasosaa oli naisia. Vaikka kukaan ei ollut kuntoutusryhmää aloittaessaan työsuhteessa, oli yli puolet ollut työsuhteessa joskus aiemmin. Noin puolella tutkittavista korkein suoritettu koulutus oli toisen asteen koulutus ja noin 40 prosentilla peruskoulu. Hieman yli puolella oli kokemus jonkin koulutuksen kesken jäämisestä. Huomionarvoista oli, että vaikka MATKA-kuntoutusta ei kohdennettu erityisesti mielenterveyskuntoutujille, yli 80 prosenttia tutkittavista oli käyttänyt viimeisen neljän kuukauden aikana mielenterveyspalveluita.

Aineiston analyysi

Artikkelin toinen kirjoittaja aloitti aineiston analysoinnin käymällä läpi litteroidut aineistot etsien ryhmämuotoisuuteen ja ryhmässä toimimiseen liittyvät kohdat, jotka valittiin mukaan analyysiin. Pois analyysistä jätettiin

siten kohdat, joissa kuvattiin yleisemmin kuntoutusprosessin mahdollisuuksia vailla kytköstä toiminnan ryhmämuotoisuuteen.

Aineiston analyysi mukaili aineistolähtöistä temaattista analyysia Braunin ja Clarken (2006) kuvaamien vaiheiden mukaisesti. Aineistoon tutustumisen jälkeen artikkelin toinen kirjoittaja kävi ryhmämuotoisuutta koskevat aineistokohdat läpi tiivistäen aineistoa muutaman sanan mittaisilla sisältöä kuvaavilla tunnisteilla. Ensimmäinen ja toinen kirjoittaja kävivät keskustellen läpi nämä tunnisteet ja ryhmittelivät niiden pohjalta alustavia teemoja tutkimustehtävän mukaisesti eli liittyen tutkittavien kuvaamiin ryhmämuotoisuuden mahdollisuuksiin. Tässä vaiheessa havaittiin, että aineistosta tunnistettuihin mahdollisuuksiin liittyi myös riskejä. Lisäksi haastatellut kuvasivat puheessaan ehtoja, jotka toimivat eräänlaisina vaa'ankielinä määrittäen sitä, toteutuivatko ryhmätoiminnassa yksilön näkökulmasta ennemminkin toivotut mahdollisuudet vai ei-toivotut riskit. Artikkelin toinen kirjoittaja kävi tunnisteet ja alkuperäisen aineiston uudelleen läpi tämän jäsenyyksen näkökulmasta. Ensimmäinen ja toinen kirjoittaja valmistelivat tulososion peilaten tuloksia myös aiempaan tutkimuskirjallisuuteen.

Analyysissa mahdollisuuksien, ehtojen ja riskien kriteerinä käytettiin haastatteluaineistosta muodostuvaa sisäisesti yhtenevää kuvausta, ei määrällistä yleisyyttä. Rajana kuitenkin pidettiin sitä, että tuloksissa esille nostetut havainnot perustuivat useamman kuin yhden haastateltavan puheeseen. Analyysissä tarkastelu keskittyi aineistossa esiintyviin ilmisältöihin. Tulokset on esitetty seuraavassa siten, että kunkin alaluvun yhteydessä kuvataan kyseiseen teemaan kytkeytyviä haastateltujen esille tuomia todellisuuksia. Alaluvuissa tuloksia ei siten esitetä koko aineistoa, saati kaikkia työ- ja koulutuselämän ulkopuolella olevia nuoria aikuisia koskevinä vallitsevinä totuuksina. Aineistolainausten

Taulukko 1. Ryhmämuotoisuuden mahdollisuudet, ehdot ja riskit kuntoutumiselle

Mahdollisuus	Ehto	Riski
Sosiaalisille tilanteille alttiiksi asettuminen	<ul style="list-style-type: none"> sopiva ryhmäkoko suljettu ryhmä vapaaehtoisuus 	<ul style="list-style-type: none"> osallistumattomuus liiallinen kuormittavuus
Ryhmän muodostamaan yhteisöön kuuluminen	<ul style="list-style-type: none"> ohjaaja sallii ryhmän aktiivisen toimijuuden halu olla osa ryhmää tunnistettu samankaltaisuus suljettu ryhmä tiivit tapaamiset sopiva ryhmäkoko 	<ul style="list-style-type: none"> yhteisön muodostumattomuus yhteisön ulkopuolelle jääminen yksilöllisyyden sivuuttaminen
Itseä koskeva paljastaminen	<ul style="list-style-type: none"> vapaaehtoisuus hyväksyntä suljettu ryhmä pieni ryhmä säännöt 	<ul style="list-style-type: none"> luottamuksen pettäminen pakottaminen ei uskaltauduta paljastamaan itsestä
Samankaltaisuuden kokeminen	<ul style="list-style-type: none"> riittävän samankaltaisuuden tunnistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> itsensä liian poikkeavaksi kokeminen
Hyväksyminen ja hyväksytyksi tuleminen	<ul style="list-style-type: none"> itsestä paljastaminen 	<ul style="list-style-type: none"> vähättely väärin ymmärtäminen

yhteydessä on esitetty haastatellun tunnistekoodi. Lainauksista on muutettu joitakin yksityiskohtia anonymiteetin varmistamiseksi.

Tulokset

Haastatellut toivat kuntoutuksen ryhmämuotoisuuteen liittyviä mahdollisuuksia esille ennen kaikkea MATKA-ryhmissä todentuneina, mutta myös niin aiemmin koettuina kuin hypoteettisina mahdollisuuksina. Myönteisten mahdollisuuksien vastinpareina kuvatut ryhmämuotoisuuteen liittyvät riskit tuotiin esille pääosin hypoteettisina tai aiemmin muissa ryhmissä, mutta joitakin osin myös MATKA-ryhmissä toteutuneina riskeinä.

Sosiaalisille tilanteille alttiiksi asettuminen

Tutkimuksen kuntoutusryhmiin osallistuneet nuoret aikuiset kuvasivat sosiaalisia tilanteita

ja ryhmässä olemista lähtökohtaisesti merkityksiltään epämiellyttäviksi ja kuormittaviksi, jopa ahdistaviksi ja pelottaviksi. Haastatellut näkivät kuitenkin valmiuden osallistua sosiaalisiiin tilanteisiin välttämättömyydeksi, jota yhteiskunnassa toimiminen ja esimerkiksi tulevat opiskelu edellyttävät. Kun etsitään tämän ”sisäistetyn välttämättömyyden” taustalla olevia tekijöitä, voidaan pohtia nuorten koulutukseen, ohjaukseen, valmennukseen ja kuntoutukseen liittyvien tukijärjestelmien merkitystä. Näissä tukijärjestelmissä on Brunilan ym. (2019) mukaan vallalla ajattelutapa, jossa nuorten elämäntilanteisiin liittyvät haasteet jäsentyvät esimerkiksi mielentilaan tai persoonaan kytkeytyvinä puutteina, aineistosta nousevin esimerkein ”ujoutena” tai ”arkuutena”, eivätkä nuoren elämänpiiriin tai yhteiskunnallisiin rakenteisiin liittyvinä ongelmina.

Kuntoutusryhmään osallistuminen näytettyi nuorille aikuisille matalan kynnyksen

”harjoittelupaikkana” tulevia sosiaalisia tilanteita varten. Uudesta sosiaalisesta ryhmästä etsittiin korjaavia, myönteisiä ryhmäkokemuksia. ”Sisäistetystä välttämättömyydestä” huolimatta ryhmään oli hakeuduttu vapaaehtoisesti ja motivaatio harjoittelulle oli vahvaa, vaikka samalla harjoittelun kuormittavuuteen ja epämukavuuteen oltiin varautuneita. Myös aiemmat negatiiviset ryhmäkokemukset herättivät pelkoja ja epävarmuutta ennen ryhmään osallistumista. Negatiivisten sosiaalisten kokemusten kauaskantoiset vaikutukset työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten elämään on aiemminkin laajasti osoitettu (ks. Kivijärvi ym. 2019).

Onnistunut ryhmäkokemus voi muuttaa käsityksiä sekä itsestä ryhmässä että muista ihmisistä niin, että ryhmäläiset alkavat nähdä itsensä sosiaaliseen vuorovaikutukseen kykenevinä ja toiset ihmiset helpommin lähestyttävänä. Sosiaalisen ryhmän jäsenyys ja kokemus jaetusta identiteetistä voivat näin ollen tukea henkilökohtaisen identiteetin (uudelleen) määrittelyä.

Mulla oli kans vähän niin sitä samaa, ett mä nyt aatelen ett ”Joo, ett no tullaan nyt sit ryhmään.” Ett tarvii sitä sosiaalisoitumist, vaik edelliset ryhmät ei ollukkaan niin mielusii. [...] Mut sit se jotenki ylitti niinku kaikkee, ett mä nautin niin ryhmästä tosi paljon, ihan ett oli niin kivaa. Mä aina odotin sitä, ett ”Jes et koska on torstai!”, et on ihanaa niin tulla. (Haastateltava 14)

Itsensä altistaminen kuormittaville ja epämiellyttäviksi ennakoituille ryhmätilanteille mahdollistui riittävän pienen ryhmäkoon ja suljettu ryhmä -toimintaperiaatteen myötä. Nämä rakenteelliset tekijät luovat ennakoitavuutta ja antavat yksilöille mahdollisuuden tutustua toisiinsa. Toisaalta ehtona on, että ryhmässä on jäseniä ”ryhmän verran”; jos ryhmä tyipistyy muutamaan henkilöön, se ei mahdollista haettua kokemusta ”oikeasta” ryhmästä.

Kuitenkin odotin et ois enemmän porukkaa täällä ryhmässä ja yks isoimmista syistä, miksi hakeuduinkin tähän ryhmään, oli se et tavallaan vois harjoitella sitä ryhmässä olemista ja saada semmosen positiivisen ryhmäkokemuksen. [...] Nyt tuntuu vähän siltä, että oli niin pien tää ryhmä, ett ei oikein voi, ettei ainakaan vois puhua siitä ryhmä-, ryhmäkokemuksesta. (Haastateltava 2)

Itsensä sosiaalisille tilanteille altistaminen edellytti haastateltujen nuorten aikuisten mukaan myös osallistumisen vapaaehtoisuutta. Tämä ei välttämättä periaatteena mahdollistu esimerkiksi nuorten aktivointitoimenpiteissä (Haikkola & Näre & Lähteenmaa 2017). On ensinnäkin voitava itse määrittää omien voimavarojensa pohjalta, missä määrin ylipäättään tulee paikalle ryhmätapaamisiin. Toisaalta tarvitaan myös lupa ”levätä ryhmässä”. Luvan antamisessa ryhmänohjaajilla on keskeinen rooli, mutta myös ryhmän kollektiivista suostumista tarvitaan. Lepääminen voi tarkoittaa etukäteen suunniteltuja taukoja ryhmätoiminnassa tai siirtymistä tarvittaessa yksin erilliseen tilaan kesken ryhmätapaamisen. Myös ryhmään sisältyvät toiminnalliset osiot sallivat ryhmässä lepäämisen, jota tarvitaan voimavarojen keräämiseksi esimerkiksi keskusteluun pohjautuvaa intensiivistä työskentelyä varten.

Nuoret aikuiset tunnistivat vapaaehtoisuuden sisältyvän ristiriitaisuuden. Kun jokaisen oli saatava valita voimavaroihinsa sopiva osallistumisen tapa ja aste, poissaoloista ja keskeyttämisistä tuli osa ryhmätoimintaa. Näin itsensä sosiaalisille tilanteille altistamisen vapaaehtoisuuden vastapuolena oli osallistumattomuuden riski. Poissaolot ryhmäkerroilta olivat läsnä olevien ryhmäläisten näkökulmasta häiritseviä, erityisesti silloin, kun ryhmä poissaoloista ja keskeytyksistä johtuen kutistui kooltaan pieneksi. Poissaolot ja sivuun jättäytyminen heikensivät muiden ryhmäläisten motivaatiota, lannistivat tunnelmaa ja herättivät epätietoisuutta ja voimattomuutta.

Ryhmän muodostamaan yhteisöön kuuluminen

Haastateltujen kokemuksissa ilman työ- tai opiskelupaikkaa oleminen merkitsi sitä, että heiltä puuttui ihmisiä, joiden kanssa keskustella ja tehdä asioita. Tämä voi merkitä sitä, että myös sosiaalisen identiteetin rakentamisessa tarvittavat sosiaaliset verkostot tai ryhmät puuttuvat. Samankaltaisia vertais-suhteista ulkopuolelle jäämisen ja yksinäisyyden kokemuksia on havaittu työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria koskevassa tutkimuksissa aiemminkin (Gretschel & Myllyniemi 2017; Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019). Ryhmämuotoiseen kuntoutukseen kohdistuu näin ollen suuria toiveita ja odotuksia sosiaalisten suhteiden ja vertaisyhteisöön kuulumisen näkökulmasta.

Ryhmään osallistuminen voi avata mahdollisuuden paitsi väliaikaisempaan yhteisöön liittymiselle, myös pysyvämpien yhteisöjen – kaverien ja ystävien – löytämiselle. Ryhmässä toimimisen nähtiin mahdollistavan sellaista toimintaa, joka yksilönä toimiessa tuntuisi epämiellyttävältä tai jopa mahdottomalta, kuten ruoan valmistuksen tai virastossa asioinnin. Osana ryhmää uskaltauduttiin lähtemään uusiin ympäristöihin ja ryhmältä voitiin saada rohkaisua ja neuvoja omaan elämään. Ryhmään osallistuminen ja sen osana hankitut onnistumisen kokemukset herättivät nuorissa aikuisissa uudenlaisia tulkintoja omasta itsestään toimijana ja omista mahdollisuuksistaan.

Toisaalta yhteisöön kuuluminen mahdollistaa myös ”ryhmään piiloutumisen”. Kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa toimiessaan yksilö on jakamattomasti huomion keskiössä ja pakotettu reagoimaan toiseen osapuoleen, mutta osana yhteisöä hän jakaa toimijan roolinsa ja ”valoikeilan” muiden kanssa. Kuten Hogg (2012, 509) toteaa, ryhmä voi mahdollistaa eräänlaisen etäisyydenoton itseen

ja minän suuntaamisen ensi sijassa ryhmän jäsenenä, ei niinkään aintukertaisena yksilönä.

Jotenki tämmöses ryhmäs on myös mun mielest se hyvä puoli, ett sit jos sul on huono päivä, sä et haluu puhuu niin paljon, ni sä voit olla vähän syrjempänä ja olla silti paikalla, kun taas sit kahen kesken sun täytyy olla jotenkin koko ajan läsnä, koska siinä on vaan kaksi keskustelijaa ja se monologi ei ehkä ihan niin miellyttävä sit kahen kesken. (Haastateltava 13)

Nuorille aikuisille oli tärkeää, että he tunsivat kuuluvansa johonkin yhteisöön mutta erityisesti se, että heidän oli mahdollista osallistua ja vaikuttaa tässä yhteisössä (Törrönen, 2018). Kuntoutusryhmässä tämä edellytti haastateltujen perusteella osallistujalähtöistä toimintaa, jossa ryhmänohjaajien rooli oli tärkeä, sillä he olivat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistajia. Ohjaajien oli sallittava ryhmän määrittellä itse itseään ja kyettävä joustamaan ennalta tekemistään suunnitelmista.

Se oli kivempaa, ku päästiin ite vaikuttaan siihen, ett se ei ollu sellast saneluu, ett ”Noni, tervetuloa, tässä on meidän säännöt. Te noudatatte näitä kaiken aikaa, muuten tulee potkut pellolle.” Ett se oli jotenki just sellast, ett päästi ite vaikuttaan niihin ja se tuntu sille, ett meil on joku sananvalta, ett mitä tääl tapahtuu. Ett tää oli meidän ryhmä, eikä vaan ryhmä, johon me niinku tullaan osallistumaan. (Haastateltava 13)

Merkittävä ryhmän muodostamaan yhteisöön liittymisen ehto on yksilöiden halu olla osa ryhmää. Haluttomuus liittyä ryhmään voi kytkeytyä ainakin siihen, ettei yksilö riittävässä määrin tunnista samankaltaisuutta oman itsen ja muiden ryhmäläisten välillä, eikä siten synny kokemusta ryhmän merkityksellisyydestä itselle (ks. myös Jetten ym. 2014). Myös riittävä ennakoitavuus ja ”tiiviyys” niin tapaa- mistahdissa kuin ryhmän koossa nähdään ehtoina yhteisön muodostumiselle. Uusien jäsenten – ryhmäläisten tai ryhmänohjaajien –

mukaan tulo kesken ryhmäprosessin on ryhmäläisille kuormittavaa ja sen koetaan katkaisevan ryhmään liittymisen prosessit.

Riskinä kuitenkin on, että ryhmään liittymistä ei tapahdu ja kuntoutusryhmästä ei muodostu toivottua yhteisöä. Tämä herättää pettymyksen tunteita. Ryhmämuotoinen toiminta voi myös toisintaa yksilön aiempia negatiivisia kokemuksia ryhmän tai yhteisön ulkopuolelle jäämisestä, ja pelko negatiivisten kokemusten uusiutumisesta onkin pitkäaikainen rinnallakulkija ja sosiaaliin ryhmiin liittymisen rajoittaja. Esimerkiksi koulukiusaamiseen liittyvässä tutkimuksessa on tuotu esiin, että jos nuori on tullut kouluaikana kiusatuksi tai yhteisöstä ulossuljetuksi, kynnys asettaa itsensä uudelleen alttiiksi mahdollisille loukkauksille voi olla hyvin korkealla (Pörhölä 2008).

Itseä koskeva paljastaminen

Nuorten aikuisten näkökulmasta ryhmään osallistuminen luo mahdollisuuksia itseä koskevalle paljastamiselle eli omien kokemusten, ajatusten ja näkemysten avoimelle jakamiselle. Itseä koskeva paljastaminen koetaan vaativana, erityisesti vaikeiden kokemusten kuten mielenterveysongelmien tai koulukiusaamisen kohdalla, mutta samanaikaisesti sitä pidetään kuntoutusryhmään liittyvänä tavoiteltavana ihanteena. Olennaisena nähdään, että muut ryhmäläiset tulevat tietoisiksi yksilön kokemuksista ja ajatuksista ja että jokaisella ryhmäläisellä on mahdollisuus tällaiseen itsestään jakamiseen.

Mä muistan, siel me käytiin läpi mimmosii elämäntilanteit meil on, ja keskusteltiin niistä vähän. Mun mielest se on aika kiva, ett vähän tietää enemmän muista ja muut tietää vähän sun tilanteesta. Ett se on mun mielest kiva, ett ties vähän enemmän. Ei nyt tietenkään ollu pakko kertoa kaikkee, jos ei halunnu, mutt mun mielestä se oli tosi kiva kumminki, ett pääs vähän enemmän kärryille siit, ett miten muilla menee. (Haastateltava 13)

Voidaan ajatella, että kokemusten jakamisen ja niiden vertailun kautta on mahdollista löytää ryhmän jäseniä ”oikeasti” yhdistäviä asioita ja oppia myös itsestä lisää (Crocetti & Francesca & Rubini 2018; Tajfel & Turner 1979). Itseä koskeva paljastaminen edellyttää haastattelujen perusteella vaativuutensa vuoksi ryhmäprosessissa hidasta, ryhmän jäsenten tahtista etenemistä, jossa keskusteluaiheet syvenevät pikkuhiljaa. Kuten aineistolainaus edellä kuvaa, olennaista on vapaaehtoisuus ja itsemääräämisoikeus siinä, mitä ja miten paljon itsestään paljastaa. Vapaaehtoisuus ulottuu myös sen määrittämiseen, kenelle itsestään jakaa, yhteisesti kaikille ryhmäläisille vai kahdenkeskisesti ohjaajille.

Itseä koskeva paljastaminen mahdollistuu haastateltujen mukaan hyväksyvässä ilmapiirissä, jossa ei tarvitse pelätä tuomitusta tai arvostelluksi tulemistä. Aiemman tutkimuksen mukaan tätä auttaa suljettu ja kooltaan pieni ryhmä, jossa luottamusta on helpompi kasvattaa ja kaikkien puheelle on riittävästi aikaa (ks. Cooney ym. 2020). Yhteisesti määritetyt säännöt esimerkiksi asioiden jakamisen suhteen lisäävät luottamusta ja avaavat mahdollisuutta itseä koskevaan paljastamiseen.

Itseä koskevassa paljastamisessa läsnä oleva riski liittyy luottamuksen pettämiseen ja ryhmän sisäisten asioiden leviämiseen ryhmän ulkopuolelle, kuten myös aiempi tutkimus osoittaa (Chaudoir & Fisher 2010). Riskinä on myös se, että vapaaehtoisen ja omatahtisen etenemisen sijaan yksilö tulee pakotetuksi paljastamiseen itselleen sopimattomalla tavalla. Yhtäältä riskinä tunnistetaan sekin, että paljastamiseen ei uskaltauduta lainkaan. Yksilöille itseä koskevasta paljastamisesta pidättyminen voi tarkoittaa ryhmässä vangituksi tulemistä epätoivottuun ”hiljaisen rooliin”, josta on vaikeaa irtaantua. On myös mahdollista, että itseä koskevan paljastamisen ihanne muistuttaa edellä kuvatun kaltaista ”sisäistettyä välttämättömyyttä”, joka saattaa

uusintaa ihmisten kategorisointia esimerkiksi ”ujoin” ja ”rohkeisiin” tai ”avoimiin” ja ”sulkeutuneisiin”.

Samankaltaisuuden kokeminen

Haastateltujen nuorten aikuisten näkökulmasta kuntoutusryhmä voi mahdollistaa kokemuksen samankaltaisuudesta suhteessa muihin ryhmän jäseniin. Havainnot siitä, että muut ryhmäläiset kokevat samoja haasteita elämässään ja jakavat mahdollisesti samantyyppisiä käsityksiä ja uskomuksia, normalisoivat ja validoivat omaa tilannetta ja kokemuksia. Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että samankaltaisuuden tunnistaminen voi avata mahdollisuuksia oman minäkuvan uudelleen jäsentämiseen ja omien epävarmuuksien uudelleen tulkintaan (Hogg 2012, 511; Gianone ym. 2020).

Haastateltava 7: No mulla ainakin se, että voi toisista olla tukee, ett ei vaikka nyt välttämättä siis sanallisesti mitään, mut siis tälleen, että tietää ettei oo yksin siinä tilanteessa.

Haastateltava 9: On se hyvä muistutus, että muillaki on näit samoja ongelmia tai saman tyyppisiä ongelmia, ettei tuu sitä, jää sinne oman pään sisään, ”Ne on kaikki musta kiinni ja mun ongelmia ja kaikki muut pärjää hyvin”, vaan se tavallaan vertaistuki ja semmonen.

Se, minkä asian tai ominaisuuden ympärille kokemukset samankaltaisuudesta rakentuvat, voi vaihdella. MATKA-ryhmät oli suunnattu ilman työ- ja koulutuspaikkaa oleville nuorille aikuisille, mutta ryhmäläisten puheessa ulkopuolisuutta työelämästä ja koulutuksesta itsessään ei juuri tuotu esille yhdistävänä tekijänä. Samankaltaisuus kytkettiin sen sijaan johonkin yhteiseksi tunnistettuun haasteeseen, esimerkiksi koettuihin mielenterveyden haasteisiin, yhteiseksi koettuun viholliseen (”meiän yhteinen vihollinen olis ehkä psykiatriset palvelut”, haastateltava 3) tai tapaan

toimia sosiaalisissa tilanteissa. Kuntoutusryhmä sosiaalisena kontekstina houkuttelee kenties korostuneesti esiin ongelmakekseistä pohdintaa samankaltaisuuksista (Scheepers & Ellemers 2019). Aiemman tutkimuksen mukaan ryhmän tarjoama sosiaalinen tuki voi kuitenkin lisätä yksilöllistä ”kestävyyttä” negatiivisina koettujen tilanteiden, myös stigmojen suhteen, tai mahdollistaa selviytymiskeinojen kehittelyn kollektiivisesti (Crabtree ym. 2010).

Haastatteluissa samankaltaisuutta määriteltäessä tehdään paikoitellen vahvaa ääripäiden ulosrajausta. Samalla tuotetaan jakoa ”meihin” ja ”heihin” sekä tehdään vertailua muihin ryhmiin ja määritellään oma ryhmä muista positiivisesti erottautuvaksi (ks. myös Hogg 2012, 506). Kuntoutusryhmä on tarkoitettu toimintakyvyltään samankaltaisille ihmisille, jolloin ryhmään eivät kuulu yhtäältä ”liian terveet” eivätkä ”liian sairaat”. ”Liian hyvinvoivat” osallistujat herättävät kokemuksia omasta huonomuudesta, kun taas toimintakyvyltään ”liian rajoittuneet” osallistujat hankaloittavat ryhmän toimintaa.

Samankaltaisuuden ehtona on sen tunnistaminen. Kun samankaltaisuus ei välttämättä rakennu kuntoutusryhmän ulkoisesti määrittelyn yhdistävän tekijän, kuten työtai koulutuspaikan puuttumisen ympärille, ryhmän jäsenten on itse löydettävä tekijät, jotka herättävät kokemuksen riittävästä samankaltaisuudesta. Tällainen tunnistaminen tulee mahdolliseksi, kun omia haasteita ja epävarmuuksia halutaan ja uskalletaan paljastaa ryhmässä. Samankaltaisuuden löytämisen käänköpuolena on riski siitä, että kokeekin itsensä muista poikkeavaksi, mikäli itseä ja muita ryhmäläisiä yhdistäviä tekijöitä ei löydetä. Tämä puolestaan voi johtaa itseä koskevasta paljastamisesta pidättäytymiseen ja ulkopuolisuuden kokemukseen.

Ryhmäs on just usein se, niin voi jäädä ite ulkopuoliseksi, ett niin kokee ainaki sen, ett on ite niin ulkopuolinen tai just mitä mul on ollu niit aikasempii ryhmäkokemuksii, ni just se et on liian erilainen, eli ei sovi sinne ihmisten joukkoon. Ja sit just se johtaa siihen, et sit ei uskalla puhuu mitään, ei sanoo mitään, ei omii mielipiteit ei voi sanoo, varsinki jos on eri mieltä jostain asiasta, ni ei pysty sitä sanomaan tai tolleen, et ei pysty niinku olemaan rentona ja sit joka kerta jännittää aina mennä sinne ja se ei oo kauheen hyvä asia. (Haastateltava 14)

Hyväksytyksi tuleminen ja muiden hyväksyminen

Haastateltujen nuorten aikuisten kuvaamana tärkeää on, että kuntoutusryhmässä oli mahdollista tuntea tulevansa hyväksytyksi. Hyväksytyksi tulemisen kokemukset liittyivät kokonaisvaltaisesti omaan elämänhistoriaan ja -tilanteeseen, toimintatyylisiin, persoonaan ja mielipiteisiin. Kuntoutusryhmään osallistuneet nuoret aikuiset kantoivat mukanaan aiempia torjutuksi ja vähätellyksi tulemisen sekä ulkopuolisuuden kokemuksia, joihin he vertasivat kokemustaan uudesta ryhmästä. Aiemman tutkimuksen mukaan tällainen ryhmässä koettu hyväksyntä voi vahvistaa paitsi itsetuntoa ja omaan elämään liittyvää hallinnan tunnetta, myös tunnetta kuulumisesta johonkin (*belonging*) (ks. Scarf ym. 2016; Amodeo ym. 2017). Kuntoutusryhmässä saadut hyväksytyksi tulemisen kokemukset voivat aiempia kokemuksia vasten olla merkityksellisiä ja lohdullisia, kuten aineisto-ote havainnollistaa:

Kun mä olin siellä sairaalassa ni muhun suhtaututtiin just vähän silleen, että ”Ai korkeakouluun, että mitä sä oikeen kuvittelet?”. Mut sitte se, tuolla [kuntoutusryhmässä] muhun uskottiin. (Haastateltava 3)

Edellä kuvatussa tilanteessa voidaan torjunnan lisäksi puhua Haikkolan, Näreen ja Läh-

teenmaan (2017) termin institutionaaliseen väärintunnistamisesta, jossa nuoren aikuisen toimintamahdollisuudet, kyvyt ja toiveet tunnustetaan hänet kohtaavassa palvelussa väärin. Sen lisäksi, että ryhmässä voi itse kokea hyväksytyksi tulemista, ryhmäkokemus saattaa mahdollistaa myös sen, että oppii itse hyväksymään muita. Seuraavassa aineistositaatissa haastateltu rajaa itsensä erilaiseksi kuin muut ryhmäläiset, mutta toteaa toisaalta oppineensa ryhmäkokemuksen myötä ymmärtämään muiden elämäntilanteita.

Me oltiin tosi erilaisia ihmisiä, mutta jotenkin niinkun löyty semmonen yhteinen sävel. Must tuntuu, että jotenki ainaki omasta näkökulmasta, ni siellä myös ylipäätään avas semmosen uuden perspektiivin siihen, että miten semmoseen elämäntilanteeseen voi päätyä, mitä ne syyt on. Mut mulle se oli tosi opettavainen kokemus myöskin. (Haastateltava 3)

Hyväksyminen kytkeytyy sekä ryhmän kesken koettuun samankaltaisuuteen että erilaisuuteen, joten kumpikaan näistä ei itsessään muodostu hyväksymisen ehdoksi. Kuten edellä kuvataan, hyväksyminen voi viritä ryhmän kesken havaitusta samankaltaisuudesta ja laajentua toisten erilaisuuden hyväksymisestä oman itsensä hyväksymiseen, jota toisten osoittama hyväksyntä osaltaan tukee.

Ja sit seki ku kaikki täällä on enemmän tai vähemmän just ujoja tai epäsosiaalisia tai kaikkee, ni ei tullu semmosta niinkun erityistä pelkoa, että mitä jos mä nyt pilaan kaikkien olon sillä että mä olen epäsosiaalinen tai tosi huono just tämmöses ryhmätilanteessa. Kaikki oli enemmän tai vähemmän sitä, niin sit jotenkin yhdessä päästiin mun mielestä jotenkin hyvin sen yli. (Haastateltava 16)

Toisaalta ryhmäläisten keskinäinen erilaisuus herättää hyväksynnän mahdollisuuden, sillä ryhmässä toivotaan olevan mielipiteiden ja näkemysten moninaisuutta. Ryhmä, jossa ei tule esille erilaisia mielipiteitä, esimerkiksi

ryhmän pienuuden tai persoonallisten kokemusten ”piilottamisen” vuoksi, ei tarjoa mahdollisuuksia erilaisuuden hyväksymiselle. Hyväksyntää onkin mahdollista osoittaa ja kokea silloin, kun ryhmäläiset paljastavat itsestään toisilleen. Itseä koskeva paljastaminen ja hyväksyntä muodostuvat siten toisiaan vahvistavaksi kehäksi, jossa omien epävarmojen ja kipeidenkin ajatusten ja kokemusten avoin jakaminen avaa muille mahdollisuuden osoittaa hyväksyntää, ja hyväksynnän kokeminen taas puolestaan kannustaa jakamaan lisää. Hyväksytyksi tulemisen kääntöpuolena on riski, että ryhmäkokemus kääntyy toisten mielipiteitä tai toimintatapoja kohtaan osoitetuksi vähättelyksi tai väärinymmärtämiseksi.

Pohdinta, rajoitukset ja johtopäätökset

Artikkelin tehtävänä oli tarkastella työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten näkemyksiä ryhmämuotoisuuden mahdollisuuksista kuntoutuksessa. Tutkimusaineistona oli Kelan rahoittamassa kehittämishankkeessa toteutettuun ryhmäkuntoutusinterventioon osallistuneiden nuorten aikuisten haastatteluaineisto. Tutkimuksen ammatillisen ja sosiaalisen kuntoutuksen kontekstissa ryhmämuotoisuus näyttäytyi nuorille aikuisille moninaisena ”mahdollisuuksien tilana”, jota toisaalta ehdollistivat useat tekijät. Ryhmämuotoinen kuntoutus jäsenyksi nuorten aikuisten kuvaamana ensisijaisesti sosiaaliseen ryhmään ja suhteisiin liittyvien mahdollisuuksien kautta, ei työhön tai koulutukseen suoraan liittyvinä mahdollisuuksina (Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019; Kivijärvi ym. 2019).

Ryhmämuotoisuuteen kytkettyjen mahdollisuuksien voi kuitenkin nähdä liittyvän työhön tai koulutukseen välillisesti. Nuorten aikuisten etukäteissuhtautuminen kun-

toutuksen ryhmämuotoisuuteen oli ollut pääsääntöisesti sävyiltään omaa pärjäämistä epäilevä. Etukäteen kuormittavaksi arvioituun ryhmätoimintaan päädyttiin kuitenkin osallistumaan, koska ryhmämuotoisuuden tunnistettiin vastaavan omiin tarpeisiin. Yksi keskeinen motiivi hakeutua ryhmämuotoiseen kuntoutukseen liittyi haluun altistaa itseään sosiaalisille tilanteille, harjoitella ryhmässä olemista ja sosiaalisia taitoja (myös Harkko ym. 2019, 92). Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen merkitys yhteiskunnassa toimimisen ja esimerkiksi tulevan opiskelun kannalta hahmottui eräänlaisena ”sisäistettynä välttämättömyytenä”, jonka vuoksi omaa käyttäytymistä ja toimintaa nähtiin tarpeelliseksi muuttaa. Brunilan ym. (2019) tutkimus tarjoaa näkökulmia pohdintaan taustalla mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä. Brunila ym. ovat kuvanneet nuorille suunnattujen tukijärjestelmien pyrkimyksiä yksilöiden psykoemotionaalisen käyttäytymisen muokkaamiseen rakenteellisten epätasa-arvoisuuksien korjaamisen sijaan. Psykoemotionaalisia ongelmia korostava orientaatio ohjaa nuorta tunnistamaan ”ongelman” ensin itsessään ja muuttamaan sitten olemistaan ja toimintansa toivottuun suuntaan.

Kuntoutuksen osallistumisen jälkeen ryhmämuotoisuus näyttäytyi nuorille aikuisille pääasiassa myönteisinä mahdollisuuksina, ja ryhmämuotoisuuteen liittyvät riskit tulivat tunnistetuiksi enää pääosin hypoteettisina ja aiempiin ryhmäkokemuksiin liittyvinä riskeinä. Ryhmämuotoisuuden mahdollisuudet liittyivät sosiaalisille tilanteille itsensä altistamisen lisäksi ryhmän muodostamaan yhteisöön kuulumiseen, itseä koskevaan paljastamiseen, samankaltaisuuden kokemiseen sekä hyväksymiseen ja hyväksytyksi tulemiseen. Nämä ulottuvuudet voi nähdä keskeisiksi identiteetin rakentamisessa sekä persoonallisella että sosiaalisella tasolla. Ryhmään osallistuminen voi avata mahdollisuuden paitsi

väliaikaisemmalle yhteisöön liittymiselle, myös pysyvämpien yhteisöjen – kaverien ja ystävien – löytämiselle. Ryhmänä hankitut onnistumisen kokemukset puolestaan herättävät nuorissa aikuisissa uudenlaisia tulkin-toja omasta itsestään, kun ”minä” jäsentyy osana itsensä ylittämiseen pystyvää ryhmää (ks. Hogg 2012).

Tutkimus toi näkyväksi sen, että kuntoutusryhmässä samankaltaisuutta ei välttämättä rakenneta ryhmää ulkoapäin määritellyn yhdistävän tekijän, kuten työelämän ja koulutuksen ulkopuolisuuden, ympärille, vaan esimerkiksi jonkin yhteisesti tunnistetun haasteen, käsityksen tai ominaisuuden ympärille. Aineiston pohjalta avoimeksi jää, millaisten prosessien tai valintojen kautta samankaltaisuuden tunnistaminen tapahtuu. Aineiston valossa voidaan kuitenkin päätellä, että merkitystä on ainakin ryhmäläisten valmiudella itseä koskevaan ja henkilökohtaisesti vaikeidenkin kokemusten paljastamiseen. Itsestään paljastaessaan yksilö asettaa itsensä kuitenkin myös alttiiksi esimerkiksi sille, että paljastamiseen ei reagoidakaan hyväksyvästi vaan tuomiten. Aiemman tutkimuksen mukaan henkilökohtaisten asioiden paljastaminen tuottaa hyötyjä silloin, kun ”uskotut” reagoivat paljastamiseen positiivisella tai tukea tarjoavalla tavalla (Chaudoir & Fisher 2010). Samankaltaisuuden vaateeseen liittyvä näkökulma kääntöpuolena voi puolestaan olla se, että odotukset samankaltaisuudesta ja kokemusten yhdenmukaisuudesta voivat kasvaa liiallisiksi ja siten yksilöllisesti kuormittaviksi (Rissanen & Puumalainen 2016), joskaan tässä tutkimuksessa ei tällaista havaintoa tehty. On myös syytä kriittisesti kysyä, muistuttaako itseä koskevan paljastamisen ihanne edellä kuvatun kaltaista sisäistettyä välttämättömyyttä, jonka kautta uusinnetaan ihmisten kategorisointia esimerkiksi ”avoimiin” ja ”sulkeutuneisiin”. Jos on näin, millainen merkitys tällä on identiteettimäärittelyihin persoonallisella tasolla?

Sosiaalisen ryhmän jäsenyys ja toiminta ryhmässä voi auttaa käsittelemään identiteettikysymyksiä – kuka minä olen, mihin minä kuulun, mihin minä en kuulu – jotka nuorten aikuisten elämässä ovat usein keskeisiä (esim. Fadjukoff & Pulkkinen & Kokko 2020). Kokemus jaetusta sosiaalisesta identiteetistä voi parhaimmillaan muuntautua tulevaisuuteen orientoitumisen resurssiksi, joka vahvistaa pohjaa liittyä vertaisuuhteisiin tai yhteisöihin. Aiempien tutkimusten mukaan negatiivinen sosiaalinen identiteetti, johon esimerkiksi työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten NEET-kategorisointi helposti suuntaa, voi muodostaa konkreettisen uhkan yksilön hyvinvoinnille (Haslam ym. 2009; Scheepers & Ellemers 2019, 133). Itseä koskevan paljastamisen ja kokemusten jakamisen myötä on mahdollista normalisoida ja validoida omaa tilannetta ja kokemuksia, jolloin ryhmä voi tarjota myös tilan identiteettikysymyksiin liittyvien stigmojen työstämiseen, esimerkiksi mielenterveyden ongelmiin liittyvien stigmojen purkamiseen (O’Connor ym. 2018; Crabtree ym. 2010).

Vaikka tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että ryhmämuotoisesti toteutettu kuntoutus voi tarjota nuorille aikuisille heidän kaipaamansa sosiaalisen kontekstin identiteetin rakentamiseen, on selvää, että ympäröivän yhteisön, kulttuurin ja yhteiskunnan merkitys on olennainen. Onkin hyvä kysyä, avautuuko yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille aikuisille tapoja ja paikkoja identiteetin rakentamiseen (Ferrer-Wreder & Kroger 2020, 122). On myös huomioitava, että nuorten elämänpiireihin liittyvät haasteet tai rakenteelliset epätasa-arvoisuudet eivät korjaannu yksilöiden psykoemotionaalisen käyttäytymisen muokkaamisella ja ongelmien palauttamisella yksilöihin. Rakenteellisten epäkohtien ohella etualalla tulee pitää nuorten aikuisten omia toiveita ja näkemyksiä – niille

tulee luoda tilaa, eikä tarjota toiveet ja näkemykset ohittavia ratkaisuja (Brunila ym. 2019; Brunila & Lundahl 2020.)

Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava tutkimusaineiston luonne. Analysoitua haastatteluaineistoa voi pitää valikoituna näytteenä ja todeta, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevat, esimerkiksi akuuteista mielenterveysongelmista kärsivät nuoret aikuiset ovat luultavasti jääneet aineistonkeruun ulkopuolelle (myös Aaltonen & Kivijärvi & Myllylä 2019, 302). Aineisto ei myöskään tuo näkyväksi esimerkiksi kuntoutusryhmän kesken jättäneiden kokemuksia. Huomioitavaa on myös, että haastatteluaineisto kerättiin pääosin ryhmähaastatteluina. Haastattelutilanne itsessään on ryhmämuotoinen vuorovaikutustilanne, ja ryhmähaastattelun ”kohteena” oli haastatteluun osallistuneiden henkilöiden keskinäinen ryhmäkokemus. On mahdollista, että aiempi ryhmäkokemus tai haastattelutilanteen ryhmäprosessi autoivat osaa haastateltavista pohtimaan omia näkökulmiaan, mutta toisaalta osa haastateltavista ei välttämättä halunnut jakaa henkilökohtaisia kokemuksiaan tai keskustella sensitiivistä aiheista muiden kanssa (Carey & Asbury 2012, 28–30). Lisäksi aineisto kerättiin suurimmaksi osaksi onnistuneiksi koettujen ryhmäkokemusten yhteydessä ja haastattelujen puhe on laajasti – joskaan ei täysin – näihin ryhmäkokemuksiin kytkeytynyttä. Toisenlainen aineistonkeruusetelma olisi voinut tuottaa laajempia ja kriittisempiä näkökulmia kuntoutuksen ryhmämuotoisuuteen liittyen.

Tutkimuksen johtopäätös on, että kuntoutuksen ryhmämuotoisuus voi mahdollistaa nuorille aikuisille merkittäviä oppimis- ja onnistumiskokemuksia sekä tarjota mahdollisuuksia identiteettikysymysten käsittelyyn. Tutkimuksemme perusteella esitämme, että työelämässä tarvittavien valmiuksien tai sosiaalisten taitojen harjoittelu ei riitä vaan tar-

vitaan osallistujalähtöistä työskentelyä identiteettiä ja sen eri puoliin liittyvien kysymysten kanssa (myös Koen ym. 2016). Edellytyksenä kuitenkin on, että ryhmämuotoisuuteen liittyviä mahdollisuuksia ja niitä tukevia ja estäviä tekijöitä tunnustetaan paitsi yksilöllisellä, myös käytäntöjen ja palvelurakenteiden tasolla (ks. Haikkola ym. 2017). Mielestämme on perusteltua ehdottaa, että työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille aikuisille suunnatuissa palveluissa ja toiminnoissa tulisi aiempaa laajemmin huomioida ryhmämuotoisuuteen liittyviä mahdollisuuksia ja niitä tukevia ja estäviä tekijöitä sekä tunnistaa identiteettityöskentelyn merkitys.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi & Ikäheimo, Salla (2015) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 160.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti (2017) Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura /Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 198, 7–24.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Myllylä, Martta (2019) Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten koettu hyvinvointi. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (3), 301–311.
- Alanen, Olli (2015) Nuoret osallisiksi. Teoksessa Mirja Määttä & Anne Määttä (toim.) *Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen*. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16, 77–89.
- Amodeo, Anna Lisa & Picarello, Simona & Valerio, Paolo & Bochicchio, Vincenzo & Scandurra, Cristiano (2017) Group psychodynamic counselling with final-year undergraduates in clinical psychology: A clinical methodology to reinforce academic identity and psychological well-being. *Psychodynamic Practice* 23 (2), 161–180.
- Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Wessman, Jenni & Salmelainen, Ulla & Tuulio-Henriksson, Anna-

- mari & Sipilä, Noora & Ahonen, Sanna & Luoma, Minna-Liisa (2015) *Nuorten avomuotoinen OPI-mielenterveyskuntoutus. Koettu hyöty ja vaikuttavuus sekä kuntoutusmallin soveltuvuus*. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 92.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101.
- Brunila, Kristiina & Lundahl, Lisbeth (2020) Introduction. Teoksessa Kristiina Brunila & Lisbeth Lundahl (toim.) *Youth on the move: tendencies and tensions in youth policies and practices*. Helsinki: Helsinki University Press, 1–14.
- Brunila, Kristiina & Mertanen, Katariina & Ikävalko, Elina & Kurki, Tuuli & Honkasilta, Juho & Lanas, Maija & Leiviskä, Anniina & Masoud, Ameerah & Mäkelä, Kalle & Fernström, Pinja (2019) Nuoret ja tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa. *Kasvatus* 50 (2), 107–119.
- Carey, Martha Ann & Asbury, Jo-Ellen (2012) *Focus group research*. New York: Routledge.
- Chaudoir, Stephenie R. & Fisher, Jeffrey D. (2010) The disclosure processes model: Understanding disclosure decision-making and post-disclosure outcomes among people living with a concealable stigmatized identity. *Psychological Bulletin* 136 (2), 236–256.
- Cooney, Gus & Mastroianni, Adam M. & Abi-Esber, Nicole & Wood Brooks, Alison (2020) The many minds problem: disclosure in dyadic versus group conversation. *Current Opinion in Psychology* 31, 22–27.
- Crocetti, Elisabetta & Prati, Francesca & Rubini, Monica (2018) The interplay of personal and social identity. *European Psychologist* 23 (4), 300–310.
- Crabtree, Jason W. & Haslam, S. Alexander & Postmes, Tom & Haslam, Catherine (2010) Mental health support groups, stigma, and self-esteem: positive and negative implications of group identification. *Journal of Social Issues* 66 (3), 553–569.
- Eccles, Alice M., & Qualter, Pamela (2020) Review: Alleviating loneliness in young people. A meta-analysis of interventions. *Child and Adolescent Mental Health*, 2020. Doi: 10.1111/camh.12389.
- Eurofound (2016) *Exploring the diversity of NEETs*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurofound (2012) *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fadjukoff, Päivi & Pulkkinen, Lea & Kokko, Katja (2020) Identiteetin kehitys aikuisuudessa työn ja perheen elämäntilanteilla. *Psykologia*, 55 (4), 212–226.
- Fadjukoff, Päivi & Salmela-Aro, Katariina (2020) Identiteetti elämäntilanteissa. *Psykologia* 55 (4), 210–211.
- Ferrer-Wreder, Laura & Kroger, Jane (2020) *Identity in adolescence. The balance between self and other*. London: Routledge.
- Giannone, Zarina A. & Cox, Daniel W. & Kealy, David & Ogrodniczuk, John S. (2020) Identity-focused group interventions among emerging adults: a review. *North American Journal of Psychology*, 22 (1), 41–62.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Nuorisobarometrin erillisnäyte/aineistonkeruu.
- Haikkola, Lotta & Näre, Lena & Lähteenmaa, Jaana (2017) Tunnistamisen institutionaaliset kontekstit: Nuoret työttömät aktivointitoimenpiteissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura Nuorisotutkimusverkosto, 53–78.
- Harkko, Jaakko & Lehikoinen, Tuula & Lehto, Sari-ta & Ala-Kauhaluoma, Mika (2016) *Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä*. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 144.
- Harkko, Jaakko & Villa, Tiia & Korkeamäki, Johanna & Vaalasaranta, Liisa & Poutiainen, Erja (2019) *Kuntoutus opintojen tukena. OPI-kuntoutuskurssien toteutuminen*. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan raportteja 19.
- Haslam, S. Alexander & Jetten, Jolanda & Postmes, Tom, & Haslam, Catherine (2009) Social identity, health and well-being: An emerging agenda for applied psychology. *Applied Psychology* 58, 1–23.
- Hiilamo, Heikki & Määttä, Anne & Koskenvuo, Karoliina & Pyykkönen, Jussi & Räsänen, Tapio & Aaltonen, Sanna (2017) *Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti*. Diak Puhenvuoro 11. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Hogg, Michael A. (2012) Social identity and the psychology of groups. Teoksessa Leary, Mark R. & Tangney, June Price (toim.) *Handbook of self and identity*. New York: Guilford, 502–519.
- Jetten, Jolanda & Haslam, Catherine & Haslam, S. Alexander & Dingle, Genevieve & Jones, Janelle M. (2014) How groups affect our health and well-being: the path from theory to policy. *Social Issues and Policy Review* 8 (1), 103–130.

- Ignatius, Emmi & Kokkonen, Marja (2007) Factors contributing to verbal self-disclosure. *Nordic Psychology* 59 (4), 362–391.
- Kiilakoski, Tomi (2014) Kahdenlaisia ja kolmenlaisia ihmisiä. Teoksessa Anu Gretschel, Kari Paakkunainen, Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Nuorisotakuun arki ja politiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 150, 24–27.
- Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna & Forma, Leena & Partanen, Jussi & Myllylä, Martta & Rissanen, Pekka (2019) Quality of life among young Finnish adults not in employment or education. *Applied Research in Quality of Life*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11482-018-9687-z>.
- Koen, Jessie & Van Vianen, Annelies & Klehe, Ute-Christine & Zikic, Jelena (2016) “A whole new future” – identity construction among disadvantaged young adults. *Career Development International* 21 (7), 658–681.
- L 1097/2018. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta 1097/2018. www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181097. (Viitattu 14.4.2020.)
- Lindh, Jari (2013) *Kuntoutus työn muutoksessa. Yksilön vajavuuden arvioinnista toimintaverkostojen rakenteistumiseen*. Acta Universitatis Lapponiensis 259. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi
- Lämsä, Riikka & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Tuulio-Henriksson, Annamari (2017) *Nuorten neuropsykiatrisen Oma väylä -kuntoutuksen ryhmäkäynnit. Arviointitutkimus*. Helsinki: Kela, Työpapereita 116.
- Mannerström, Rasmus & Salmela-Aro, Katariina (2020) Nuorten aikuisten persoonallisen ja sosiaalisen identiteetin yhteys psyykkiseen hyvinvointiin ja nuoruuden uravalmistautuneisuuteen. *Psykologia* 55 (4), 262–276.
- Meca, Alan & Eichas, Kyle & Quintana, Shannon & Maximin, Brent M. & Ritchie, Rachel A. & Madrazo, Vanessa L. & Harari, Gabriella M. & Kurtines, William M. (2014) Reducing identity distress: results of an identity intervention for emerging adults. *Identity: An International Journal of Theory and Research* 14 (4), 312–331.
- Moilanen, Johanna & Malinen, Kaisa & Paltamaa, Jaana & Lautamo, Tiina (2020). *Ryhmän tuella toimivampaan arkeen. MATKA - Ryhmämuotoinen avokuntoutusmalli nuorille aikuisille*. Helsinki: Kela, Kuntoutusta kehittämässä 13.
- O’Connor, Clodhna & Kadianaki, Irini & Maunder, Kristen & McNicholas, Fiona (2018) How does psychiatric diagnosis affect young people’s self-concept and social identity? A systematic review and synthesis of the qualitative literature. *Social Science & Medicine* 212, 94–119.
- OKM (2019) *Nuorten palvelut syynissä. OECD:n arviointi nuorten palveluista Suomessa 2018*. Helsinki: OKM, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 18.
- Pörhölä, Maili (2008) Koulukiusaaminen nuorten hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa Minna Autio, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolut -vuosikirja 2008*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 99–104.
- Rissanen, Päivi & Puumalainen, Jouni (2016) Kokeemuksen kautta osaamiseen: vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. *Kuntoutus* 39 (1), 52–59.
- Saikku, Peppi & Kokko, Riitta-Liisa (2012) Kuntoutuksen käytännöt Paltamon työllisyyskokeilussa: Toimijuuden tukeminen ammatillisessa ja sosiaalisessa kuntoutuksessa. *Kuntoutus* 35 (4), 5–6.
- Scarf, Damien & Moradi, Saleh & McGaw, Kate & Hewitt, Joshua & Hayhurst, Jillian G., Boyes, Mike & Ruffman, Ted & Hunter, John A. (2016) Somewhere I belong: Long-term increases in adolescents’ resilience are predicted by perceived belonging to the in-group. *British Journal of Social Psychology* 55 (3), 588–599.
- Scheepers, Daan & Ellemers, Naomi (2019) Social identity theory. Teoksessa Kai Sassenberg & Michael Vliek (toim.) *Social Psychology in Action. Evidence-Based Interventions from Theory to Practice*. Cham: Springer, 129–144.
- Tajfel, Henri (1982) Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology* 33, 1–39.
- Tajfel, Henri & Turner, John (1979) An integrative theory of intergroup conflict. Teoksessa William G. Austin & Stephen Worchel (toim.) *The social psychology of intergroup relations*. Monterey, CA: Brooks /Cole, 33–47.
- Tuusa, Matti & Ala-Kauhaluoma, Mika (2014) *Selvitys nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:42. Helsinki: STM.
- Törrönen, Maritta (2018) Creating well-being through reciprocal relationships. Teoksessa Maritta Törrönen & Carol Munn-Giddings & Laura Tarkiainen (toim.) *Reciprocal Relationships and Well-being: Implications for Social Work and Social Policy*. London & New York: Routledge & Taylor & Francis, 26–45.
- Yates, Scott & Payne, Malcolm (2006) Not so NEET? A critique of the use of ‘NEET’ in setting targets for interventions with young people. *Journal of Youth Studies* 9 (3), 329–344.